

مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

حجاب در قرآن و سنت

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته فقه و معارف اسلامی

گرایش: قرآن و حدیث

نگارش: سید نجم الحسن رضوی

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین حسین مهدی زاده

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین مجید حیدری فر

تیر ۱۳۸۶

□ مسئولیت مطالب مندرج در این پایان‌نامه به عهده نویسنده می‌باشد.

□ هرگونه استفاده از این پایان‌نامه با ذکر منبع، بلاشکال است و نشر آن در داخل کشور منوط به اخذ مجوز از مرکز جهانی علوم اسلامی است.

تقديم به:

دخت نبی، همسر علی، مادر ولی، سرور زنان دو عالم،
عصمة الله الكبرى فاطمه زهرا(عليها السلام) و فرزند برومندش
حضرت خاتم الاوصيا، عصاره اوليا، ذخيره خدا حضرت مهدي
ارواحننا فداه.

و همه بانوان و پاسداران حريم عفت و عصمت و پيروان
واقعي حضرت صديقه الكبرى فاطمه زهرا(عليها السلام).

تقدیر و تشکر:

حمد و سپس از آن خداوندی است که به انسان نعمت بیان و خواندن و نوشتن آموخت و بیان و نوشتن را بهترین وسیله بسط و نشر پیام پیامبران و آیات قرآن قرار داد.

بر خود لازم می‌دانم از اساتید گرانقدر جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای حسین مهدی زاده که راهنمایی حقیر را در این پایان‌نامه برعهده داشتند و جناب حجة الاسلام والمسلمین آقای مجید حیدری‌فر که زحمات پیوسته حقیر را در امر مشاوره متحمل شده‌اند، تشکر و قدردانی نمایم و از خداوند متعال برای آنان، آرزوی موفقیت بیشتر دارم و هم چنین از مسئولین و دست اندرکاران امور پایان‌نامه مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی به خاطر فراهم نمودن بستر مناسب پژوهش و تحقیق و گام‌های مؤثری که در پر بار کردن بیشتر از بیشتر حوزه علمیه برداشته‌اند و سایر دوستان که در این تحقیق مرا یاری کردند صمیمانه تشکر می‌کنم.

چکیده

عنوان پایان نامه حاضر «حجاب از دیدگاه قرآن و سنت» است که در آن نخست با استفاده از آیات و روایات یاد شده در این پایان نامه، زن باید از: گفتار متواضعانه با مردان دیگر و بیگانه و نامحرم، تبرج و خودنمایی، نازک صدا و آهنگ انداختن به آن خودداری کند و حریم بین محرم و نامحرم را مراعات نماید و جز برای شوهر خود را نیاراید و جز وجه و کفین از بدن خود را نمایان نسازد و حرمت حریم خانه و خانواده و حق و حقوق شوهر را مراعات نماید و وضعیت زنان در روز قیامت از زبان پیامبر در معراج را به یاد آورد و از خدا بترسد.

این پایان نامه عوامل گسترش حجاب را: تقویت ایمان و باورهای دینی، تعقل و تفکر و عاقبت اندیشی، دقت در انتخاب دوست، ازدواج، احیای فرهنگ اصیل اسلامی و ارائه الگوی والای اسلامی، ترویج غیرت و حمیت، گسترش امر به معروف و نهی از منکر و فعالیت‌های علمی، فرهنگی، هنری، نظارت بر رسانه‌های ملی و... دانسته است و در مقابل عوامل رشد ویروس و بیماری بدحجابی و بی حجابی را در جامعه، ضعف ایمان، هوسرانی و ارضای تمایلات حیوانی، خودنمایی، ضعف حیا، ضعف غیرت مردان، مدگرایی و تبلیغات سوء دشمنان اسلام، عدم محافظت زن و شوهر از یکدیگر، عدم امر به معروف و نهی از منکر و سهل انگاری و عدم برخورد مناسب مسئولین ذی ربط دانسته است.

حجاب برای فرد و خانواده و جامعه آثار و برکات فراوانی دارد و شخصیت، آرامش، فعالیت، پیشرفت، وقار، بزرگی، عظمت، ثبات و استحکام و آزادی معنوی و واقعی، مصونیت و ترقی و تعالی و پاکی و عفت فرد و خانواده و جامعه را تضمین می‌کند و به آنها تکامل، عزت می‌بخشد و در برابر هجوم فرهنگی دشمن بیمه می‌کند و دشمنان را مأیوس می‌نماید.

بدحجابی و بی حجابی آثار سوء و مخرب فراوانی برای فرد و جامعه بر جای می‌گذارد و برعکس آنچه در فواید حجاب گفته شد، در ابعاد مختلف فردی، خانوادگی و اجتماعی انحطاط به بار می‌آورد و زن را به حسیض ذلت و خواری و فساد و شهوات سوق می‌دهد و در یک جمله دنیا و آخرت فرد، خانواده و جامعه را خراب می‌کند.

و در آخر، طرح شبهات و پاسخ مستدل و منطقی به آنها پرداخته ایم و سپس راهکارهایی را برای مبارزه با پدیده شوم بدحجابی و تهاجم و شیخون فرهنگی دشمن پیشنهاد و ارائه کرده ایم و سپس عناوین و موضوعاتی چند را برای تحقیق در این زمینه پیشنهاد نموده ایم.

فهرست مطالب

مقدمه ۱

فصل یکم: کلیات و مفاهیم

گفتار اول: کلیات ۴

۱. بیان مسأله و سؤال‌های تحقیق ۴

۲. پیشینه موضوع تحقیق ۵

۳. ضرورت تحقیق ۵

۴. روش تحقیق ۶

۵. محدودیت‌ها و مشکلات تحقیق ۶

گفتار دوم: مفاهیم ۷

۱. مفهوم واژه حجاب ۷

۱-۱. حجاب در لغت ۷

۱-۲. حجاب در اصطلاح ۸

۲. مفهوم واژه زینت ۱۰

۳. مفهوم واژه خمار ۱۱

۴. مفهوم واژه جیب ۱۳

۵. مفهوم واژه تبرج ۱۴

۶. مفهوم واژه جلباب ۱۵

۷. مفهوم واژه ثوب ۱۷

فصل دوم: مبانی و ادله حجاب

گفتار اول: مبانی حجاب	۲۰
الف - مبانی علمی و نظری حجاب	۲۰
۱. آگاهی از پیامدها	۲۱
۲. ایمان به خدا و آخرت	۲۱
۳. تقوا	۲۲
۳-۱. تقوا در نگاه	۲۳
۳-۲. تقوا در زینت	۲۵
۳-۳. تقوا در پوشش	۲۶
ب - مبانی عملی و رفتاری حجاب	۲۷
۱. فطرت	۲۷
۲. حیا	۲۹
۲-۱. حیا در داستان آدم و حوا	۲۹
۲-۲. حیای حضرت مریم (علیها السلام)	۳۱
۲-۳. حیا در داستان حضرت یوسف (علیه السلام)	۳۲
۲-۴. شرم و حیا زینده زنان مسلمان	۳۲
۳. عفاف	۳۳
۳-۱. معنای عفاف و رابطه آن با حجاب	۳۳
۳-۲. کاربرد عفاف در قرآن	۳۳
۳-۳. کاربرد عفت در روایات	۳۵
۳-۴. حجاب، نشان عفاف	۳۶
۳-۵. جدایی حجاب و عفاف	۳۸

گفتار دوم: ادله حجاب	۴۰
الف - برخی ادله قرآنی حجاب	۴۱
۱. حجاب، مظهر پاکی و عفت	۴۱
۲. عفاف همسران پیامبر و دیگران	۴۸
۳. نهی از نازک سخن گفتن	۴۹
۴. خانه حریم امن زن	۵۰
۵. نهی از تبرُّج و خود نمایی	۵۲
۶. مذمت از حجاب زنان جاهلیت	۵۲
۷. وجود حریم بین زن و مرد	۵۴
۸. حجاب مایه امنیت و شخصیت زن	۵۷
۹. فلسفه حجاب	۵۸
۱۰. حجاب و لباس تقوا	۵۹
ب - برخی ادله حدیثی حجاب	۶۱
۱. زینت مجاز زن	۶۱
۲. چگونگی سخن گفتن زنان با نامحرمان	۶۴
۳. نهی از استعمال بوی خوش	۶۵
۴. بهترین و بدترین زنان	۶۶
۵. زنان در آخرالزمان	۶۷
ج - سیره عملی زنان مسلمان	۶۸
۱. فاطمه الگوی بلند عفاف و حجاب	۶۸
۲. حجاب در واقعه کربلا	۷۱

فصل سوم: عوامل گسترش حجاب، بدحجابی و بی‌حجابی

- گفتار اول: عوامل گسترش حجاب ۷۴
- الف - عوامل فردی ۷۴
۱. تقویت ایمان و اعتقاد ۷۴
  ۲. کنترل فکر ۷۵
  ۳. تعقل و عاقبت اندیشی ۷۶
  ۴. دقت در انتخاب دوست ۷۷
  ۵. وجود الهام فطری ۷۸
- ب - عوامل خانوادگی ۷۸
۱. تربیت دینی فرزندان در خانواده ۷۸
  ۲. تأمین نیاز به محبت زن در خانه ۸۰
  ۳. تشویق والدین ۸۱
  ۴. ازدواج ۸۲
- ج - عوامل اجتماعی ۸۳
۱. احیای فرهنگ اصیل اسلامی در جامعه ۸۳
  ۲. شناساندن الگوهای والای جامعه ۸۳
  ۳. ترویج فرهنگ غیرت در جامعه ۸۴
  ۴. گسترش فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر ۸۵
  ۵. گسترش فعالیت‌های علمی، فرهنگی و هنری درباره حجاب ۸۶
  ۶. آموزش حجاب در مدارس ۸۷
  ۷. تشویق معلمان و مربیان ۸۸
  ۸. نظارت لازم بر رسانه‌های جمعی ۸۸

گفتار دوم: عوامل گسترش بدحجابی و بی حجابی	۹۰
الف - عوامل فردی	۹۰
۱. ارضای تمایلات	۹۰
۱-۱. میل به هوسرانی	۹۰
۱-۲. میل به زیبایی	۹۲
۱-۳. میل به خودنمایی	۹۳
۲. کسب موقعیت	۹۴
۳. ضعف ایمان	۹۵
۴. ضعف حیا	۹۵
۵. ضعف غیرت	۹۷
۶. کمبودهای درونی	۹۸
۷. مدگرایی	۹۸
ب - عوامل خانوادگی	۹۹
۱. عدم محافظت زن و شوهر از یکدیگر	۹۹
۲. ضعف فرهنگ دینی خانواده‌ها	۱۰۰
ج - عوامل اجتماعی	۱۰۱
۱. عقده دگر آزاری	۱۰۱
۲. غربزدگی	۱۰۲
۳. نبود ازدواج به هنگام	۱۰۲
۴. اظهار غنای مالی	۱۰۳
۵. تبلیغ سر سپردگان دشمنان اسلام	۱۰۴
۶. دگرگونی ارزش‌ها	۱۰۴

۷. وسوسه‌های شیطانی ۱۰۵

۸. الگوهای ناهنجار ۱۰۶

فصل چهارم: آثار حجاب، بدحجابی و بی‌حجابی

گفتار اول: آثار حجاب ۱۰۸

الف - آثار فردی ۱۰۸

۱. تعالی شخصیت و پیشرفت معنوی زن ۱۰۸

۲. امنیت و آرامش زن ۱۱۰

ب - اثر خانوادگی: استحکام خانواده ۱۱۱

ج - آثار اجتماعی ۱۱۲

۱. تکامل معنوی و سلامت جامعه ۱۱۳

۲. جلوگیری از چشم‌چرانی مردان ۱۱۵

۳. محبوبیت ارزشی زن ۱۱۶

۵. مبارزه با هجوم فرهنگی غرب ۱۱۷

گفتار دوم: آثار بدحجابی و بی‌حجابی ۱۱۸

الف - آثار فردی ۱۱۸

۱. سقوط شخصیت و ارزش زن ۱۱۸

۲. هدر رفتن اوقات طلایی ۱۱۹

۳. نیافتن شوهر متدین و وفادار ۱۲۰

۴. کوتاه شدن عمر ۱۲۱

۵. انواع بیماری‌های جسمی و روحی ۱۲۱

۶. شبیه شدن زن به مرد ۱۲۲

۷. ایجاد غفلت ۱۲۳

۸. فروپاشی خانواده ۱۲۴
۹. کیفر آخرتی ۱۲۴
۱۰. از دست دادن هویت دینی ۱۲۵
۱۱. بی حیایی ۱۲۶
۱۲. بردگی شیطان ۱۲۷
۱۳. سقوط به زندگی حیوانی ۱۳۰
- ب - آثار خانوادگی ۱۳۱
۱. ضایع شدن حق شوهر ۱۳۱
۲. تزلزل خانواده ۱۳۲
- ج - آثار اجتماعی ۱۳۳
۱. عقده‌ای کردن مردان ۱۳۳
۲. بلوغ زودرس نوجوانان ۱۳۳
۳. آسیب‌های اقتصادی ۱۳۴
۴. انگشت نما شدن ۱۳۵
۵. بازیچه مفسدان شدن ۱۳۵

فصل پنجم: شبهات مهم حجاب و پاسخ آن

۱. اختصاص حجاب به زنان پیامبر ۱۳۸
۲. سلب آزادی و محدودیت زن ۱۳۹
۳. دل باید پاک باشد! ۱۴۲
۴. حجاب مسئله‌ای شخصی ۱۴۲
۵. پوشش زن در حال نماز ۱۴۳
۶. تشدید حرص مردان ۱۴۴

۱۴۶	۷. فقر مالی
۱۴۷	۸. از دست دادن منافع مادی
۱۴۸	۹. نبود دلیل منطقی بر لزوم حجاب
۱۴۹	۱۰. حجاب، مانع پیشرفت و عامل رکود
۱۵۱	نتیجه گیری
۱۵۴	پیشنهادها
۱۵۴	الف - پیشنهادهای نظری
۱۵۴	ب - پیشنهادهای عملی
۱۵۷	فهرست منابع

مقدمه

یکی از جلوه‌های عفت زن، حجاب است و آن نوعی ستر و پوشش است که اسلام زنان را به رعایت آن توصیه کرده است که آثار و برکات فراوانی برای فرد و جامعه در بردارد.

حجاب بر خلاف طرز تفکر عده‌ای نا آگاه، ساخته و پرداخته اندیشه شخص یا اشخاصی روحانی و مرجع تقلید نیست، بلکه یکی از ضروریات اسلام است که منکر آن سر از کفر در می‌آورد.

در قرآن و سنت به صراحت همه زنان به رعایت آن دستور داده شده‌اند. اساس حجاب در اسلام، حفظ شخصیت و هویت انسانی زن است و به علاوه، عاملی برای حفظ سلامت جامعه، رشد و بقای نسل، دوام و استحکام خانواده و حفظ نظام اجتماعی است.

حجاب سنگر دفاع از ارزش‌های زن و هویت، حفظ ارزش‌های اسلامی، انقلابی و از دست آوردهای خون‌های شهیدان است.

حجاب دژ مستحکم امنیت، آرامش و حفظ شخصیت زن است؛ فلسفه پوشش و حجاب اسلامی، حفظ اعتدال و آرامش فرد و جامعه، کنترل غریزه جنسی افراد زن و مرد و هدایت صحیح آن در مدار مشروع خود و پیش‌گیری از فساد و انحطاط افراد جامعه است.

رساله حاضر در صدد بیان و شرح نکات بالاست و لازم است قبل از آن که به ریز مباحث مطرح در این پایان‌نامه پردازیم شایان ذکر است که هدف از انتخاب این موضوع برای پایان‌نامه، تبیین مواد فوق می‌باشد که به نظر آن چنان که حداقل به نظر نویسنده باید مسائل و حجاب از جوانب مختلف و ابعاد گوناگون و به ویژه انطباق آن با مسائل روز و مبتلا به جوامع امروز که بسیار ضروری می‌نماید پرداخته

نشده است و آنچه در این باره نوشته شده با دارا بودن امتیازات و نقاط قوت فراوان، در تبیین و توضیح مسأله حجاب نقایص و نقاط ضعفی نیز که در صدد بیان آنها نیستیم، پایان نامه حاضر در صدد بررسی کامل موضوع حجاب می‌باشد و سعی در جبران نقایص برخی تحقیقات است.

در فصول زیر تقدیم می‌شود:

فصل نخست به بیان کلیات و شرح مفاهیم واژه‌های پیرامون حجاب می‌پردازد.

فصل دوم ضرورت حجاب و ادله آن از دیدگاه آیات قرآن، سنت و سیره پیشوایان بررسی می‌کند.

فصل سوم، عوامل گسترش حجاب، بدحجابی و بی‌حجابی را بیان می‌کند.

فصل چهارم، آثار و فواید حجاب و مضرات و آثار سوء بدحجابی و بی‌حجابی را بر می‌رسد.

فصل پنجم: به طرح شبهات پیرامون حجاب و پاسخ آن می‌نشیند.

امیدوارم مجموعه حاضر گامی در تبیین یکی از جلوه‌های زیبایی و خلقت زن و آثار و برکات آن به

شمار آید. و السلام.

فصل یکم:

کلیات و مفاهیم

گفتار اول: کلیات

۱. بیان مسأله و سؤال‌های تحقیق

مسأله حجاب در تمام ادیان و شرایع الهی به عنوان یک اصل مهم تلقی و در کتاب‌های مقدس آسمانی، مثل تورات، انجیل و به طور خاص قرآن دستورات مؤکدی درباره آن رسیده است و از آن جا که قبل از اسلام حجاب در بین اقوام و ملیت‌های مختلف جهان حالت متعادلی نداشته و اغلب مورد سوء استفاده قرار گرفته است، دین مقدس اسلام تعریف خاصی از آن ارایه و حد و مرز آن را مشخص کرده است تا که وضعیت زنان روشن و از سوء استفاده‌های گوناگون جلوگیری گردد.

از سوی دیگر، در عصری که فرهنگ ابتذال به صورت وسیع و گسترده با رویکرد مادی، تمام ارزش‌های انسانی و اخلاقی را هدف قرار داده است، بررسی مسئله حجاب از منظر قرآن و سنت مهم می‌نماید. از این رو، تحقیق حاضر برای رسیدن به پاسخ این پرسش اصلی که دیدگاه قرآن و احادیث درباره حجاب چیست؟ انجام می‌شود.

برخی سؤال‌های فرعی مهمی که برای دست یابی به سؤال فوق باید پاسخ داده شوند. عبارتند از:

۱. مفهوم واژه‌های مرتبط با حجاب اسلامی چیست؟
۲. مبانی و ادله حجاب اسلامی کدام است؟
۳. عوامل گسترش حجاب، بدحجابی و بی حجابی کدامند؟
۴. آثار حجاب، بدحجابی و بی حجابی کدامند؟

۵. پاسخ شبهات مهم مربوط حجاب اسلامی چیست؟

تلاش می‌شود در ضمن فصل‌های آینده به این پرسش‌ها پاسخ داده شود.

۲. پیشینه موضوع تحقیق

تحقیق درباره حجاب و پوشش بانوان پیشینه طولانی دارد و عالمان و دانشمندان بسیاری درباره آن قلم زده‌اند و پیرامون آن تحقیقات فراوانی نموده‌اند مانند ویل دورانت در تاریخ تمدن و تریزویل ماکس در تاریخ لباس و... هم چنین علما و دانشمندان اسلامی در مشرق، در کتب مختلف درباره ستر و پوشش تحقیق و تفحص کرده و کتاب‌هایی نوشته‌اند که نمونه بارز آن در عصر حاضر مسأله حجاب علامه استاد شهید مرتضی مطهری است و همچنین کتاب حجاب از دیدگاه قرآن و سنت نوشته فتحیه فتاحی زاده به این موضوع پرداخته شده است. مسأله حجاب به ویژه در عصر حاضر با توجه به نیازها و مسائل روز دارای پیچیدگی‌ها و مسائل نوظهور زیادی است که گاه به نظر می‌رسد جای برخی از آنها در کتب پیشینیان خالی است. از این رو، با توجه به توطئه‌های جدید دشمنان و استعمارگران و اهمیت موضوع و مسائل جدید نیاز به تأمل و درنگ بیشتری، از زوایای مختلف است تا با شناخت و بررسی آن، نقاط ضعف و قوت خود را بازشناسیم تا به سوی یک جامعه ایده آل اسلامی و الهی گام برداریم.

۳. ضرورت تحقیق

گرچه درباره اصل حجاب بحث‌های مفصلی صورت گرفته است، چه در لابه لای کتاب‌هایی که درباره حقوق زن نوشته شده و چه در کتاب‌هایی که در این باره تألیف شده است و حتی درباره موضوع و عنوان پایان نامه حاضر نیز کتاب‌هایی وجود دارد، مثل کتاب حجاب از دیدگاه قرآن و سنت، اما از آن جایی که از یک سو مسئله حجاب در کشورهای اسلامی پیوسته یکی از معضلات و مشکلات مطرح می‌باشد، و از سوی دیگر، قرآن و حدیث به منزله دو چشمه جوشانی هستند که پس از عرضه سؤال‌های جدید در زمینه حجاب می‌توان پاسخ‌های متناسب با شرایط زمان و مکان را به دست آورد. در نوشتار حاضر قصد داریم نگاهی دوباره به آیات و احادیث حجاب داشته باشیم. بنابراین، عرضه سؤال‌های جدید

بر متون اسلامی قرآن و حدیث و دریافت پاسخ از آنها یکی از مهم ترین دلایلی است که اهمیت و ضرورت تحقیق حاضر را می‌رساند.

۴. روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش، نقلی و تحلیلی است که بر اساس بررسی دقیق و روش مند منابع مکتوب و حیانی استوار است و سعی شده است به صورت همه جانبه و از ابعاد گوناگون به مسئله نگریسته شود.

۵. محدودیت‌ها و مشکلات تحقیق

عدم تسلط نویسنده به زبان فارسی و در نتیجه عدم امکان ارزیابی دیدگاه‌ها و مطرح ساختن آنچه در این میان استوارتر و دقیق تر می‌باشد، یکی از دشواری‌های تحقیق است.

گسترده‌گی دامنه بحث، و تشتت آرای مفسران و فقیهان در این باره یکی دیگر از بزرگ ترین دشواری‌های پژوهش بود. از طرف دیگر موضوع تحقیق بیش از هرچیزی موضوعی نقلی است، که باید با استناد به منابع و جستجو در مآخذ سامان یابد. بنابراین، دشواری سوم کمبود منابعی بود که می‌توانست در اختیار ما قرار گیرد.

با این همه، توفیق الهی و یاری استادان همراه بود تا حد توان بر این مشکلات فائق آمده و تحقیق را بدین سان که می‌نگرید سامان دهیم.